

REDACTIA

Arad, Deal Ferenec-utca nr. 20

ABONAMENTUL

Pentru Austro Ungaria

pe un an 20 cor.

pe 1/2 an 10 "

pe 1/4 an 5 "

pe o luna 2 "

Nr-ii de Duminică pe an

4 coroane.

Pentru România și străinătate

pe an 40 franci.

Manuscrisurile nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA

Arad, Deal Ferenec-utca nr. 20

INSERTIUNILE:

de un șir garmond: prima

dată 14 bani; a doua oară

12 bani; a treia oară 8 b.

ue fiecare publicațiune

Atât abonamentele, cât și

insertiunile sunt a se plăti

înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitat 502

Scrisori nefrancate nu se primesc

TRIBUNA POPORULUI

Cale greșită.

It cunoaștem bine pe adversarii nostri maghiari. Știm că încăpăținarea și dica este o trăsură caracteristică a lor. Chiar când e vorba de chestii diplomatice. O dovadă: greutățile ce au pus în calea deslegării echitabile și drepte a afacerii școalelor române dela Brașov.

Cu atât mai puțin s'au obicinuit să țină socoteală de ceva când sunt la largul lor, în chestia națională de pildă, pe care o consideră de afacere pur internă și în drept s-o rezolve după-cum îl împingea nu rațiunea de stat, ci temperamentul lor intempestiv.

Și fiind-că-l cunoaștem și știm că cea mai întemeiată manifestare de simpatie pentru noi și reprobare pentru ei a fraților din România îi întărită și-l face și mai agresiv, când s'a început în România colecta pentru »Tribuna«, am zis că ar fi mai bine să se facă dincolo șgomot mai puțin; dar în schimb era de dorit să se colecteze atâta, încât »Tipografia« să nu fie silită a sista »Tribuna« și a licuida — averea națională, cum i-se zicea.

S'a pornit însă colecta la Dacia! Cu intruniri șgomotoase. Și rezultatul? Lăsdăm să ni-l spună cei cari licuidează!

In săptămâna trecută ear s'a ținut la Dacia intrunire în cauza națională, șanume a se protesta contra loviturilor date »Tribunei«.

La ce rezultat au ajuns însă studenții manifestanți?

La ciocnire cu poliția, așa că pentru cele petrecute Mercuri, s'a ținut Vineri altă adunare de protestare contra poliției și eată, cauza națională ajunge prilej de ceartă între cele două partide. Căci opoziția învinuiește acum întreg guvernul și partidul liberal că nu are inimă pentru »frații în suferință«...

Ba în »Jurnalul«, organ al celor mai cumpeniți conservatori, ai celor

grupați în giurul d-lui Carp, citim un articol scris de dl Andrei Popovici. Dsa acușă d'a dreptul pe prim-ministrul »României«, spunând;

»nici-odată Ungurii n'au devenit atât de îndrăzneți și nu s'au arătat atât de asupritori, față de frații nostri de peste munți, de cât numai atunci când a fost la putere dl D. Sturdza«.

Dar oare la 1893 și 1894, când s'au pornit cele 15 procese asupra »Tribunei« și a fost întemnițată d'odată întreaga redacție, când s'a pornit procesul pentru Replica și pentru Memorand, dl Sturdza a fost la putere?

Dar nu intenționăm să polemizăm cu »Jurnalul« în ceea-ce privește afacerile din țeară. Vorba e că dl Andrei Popovici trece hotarul și ne judecă pe noi, scriind:

»Când cu toate persecuțiunile maghiare, partidul național de dincolo reușește să-și mențină unitatea sa de organizațiune, dl D. A. Sturdza nu se lasă până ce nu bagă zizanii între frați prin niște agenți ca Șirianu, popa Mangra și alții, ba culmea cutezanței, înființează și un organ, așa numitul »Tribuna Poporului« din Arad, și aceasta cu scopul de a provoca ceartă între frați«.

Așa numai Ungurii dela noi scriu. Numai ei au interes să ne arate ca și când am fi niște agenți plătiți ai guvernului din România, numai lor li-a părut rău de înființarea ziarului nostru... Dar chiar și ei n'au recunoscut și ne atestază zilnic că luptăm voiniceste pentru drepturile naționale. Dl Popovici, brașoveanul îmbogățit în România, nu ne lasă nici atâta! El, milionarul, taxează de simplu »agent« pe publicistul care de trei ori a stat în temniță tocmai pentru »Tribuna«, pe care o deplânge.

Bun »frate«, n'avem ce zice. Și mai presus de toate cu judecată senină!

Dar în sfârșit, dacă așa de tare îl doare dispariția »Tribunei«, de ce nu dă d-sa câte-va zeci de mii, căci i-a hărăzit norocul destui bani. Cu

articole violente și nedrepte la adresa primului ministru român și a noastră crede că a ajutat »Tribunei«?

Ori vrea d-sa să facă pe Unguri a crede, că într'adevăr există bărbat de stat român, care de frica lor e în stare să comită ori-și-ce act nedemn?

Dar asta ar fi perirea noastră, că-și-aunci într'adevăr, guvernele maghiare n'ar mai avea nici o rezervă față de Români.

Ar fi vremea ca nici în țeară nimeni să nu ia chestia națională drept armă în luptele militante de partid. Căci punând chestia cum o pune colaboratorul »Jurnalului«, cine dintre Români fruntași mai rămâne neterfelit? Și afară de Unguri, nimeni n'are interes să ne terfelim așa, fără nici un Dumnezeu!

Episcopi noi. »Magyar Nemzet« de azi aduce știrea că M. Sa a numit episcop rom cat. la Oradia pe Szmeccsányi Pál, episcop la Sepus; episcop român gr.-catolic la Oradia pe Dr. D. Radu, episcop în Lugoj, ear în locul rămas astfel vacant a numit pe Dr. Vasile Hossu, canonic în Blaj.

Prin ambele aceste numiri din urmă frații gr.-cat. câștigă mult. La Oradia, unde-venite marți, vine un episcop tiner, care, nu ne indoim, își va da toată silința să întărească încă instituțiunile fondate cu atâta muncă și de mult regretatul Mihail Pavel. Ear cât despre numirea d lui Dr. V. Hossu, e întâmpinată cu simpatie generală, fiind 1. Sa cunoscut ca o putere ce și până acum spre mândrie i-a fost Blajului; în viitor va avea teren mai larg, se va putea valora mai cu înțepire.

Le adresăm urări de bine.

Oamenii slabi sunt Șvabit din S-t-Anna, dacă sunt cum îi prezintă »Fügellenség« dela 12 Maiu. Numitul ziar scrie adică, într'un articol de fond, că ținând Șvabit Duminică întrunire, »în

chipul cel mai violent și mai entusias au protestat ca limba de comandă a armatei comune să rămână cea neamțescă«...

Ori cât ds slabi naționaliști îi știm pe Șvabit din unele comune apropiate de noi, totuși ne închipuim, că astfel de moțiuni et au primit și votat numai neștiind ce cuprinde, va fi fost formulată ungurește, te miri de ce șovinist șiret, care în felul acesta vrea să dovedească, după cum se și scrie în »Fügellenség«, că eată, Șvabit au primit și et principiile kossuthiste?

Șvabit kossuthiști?

Dar e notoric, că et țin cu stăpânirea. Kossuthiști s'ar face deci numai când vor ajunge kossuthiști la putere. Până atunci rămân ceea-ce sunt: guvernamentali!

Victoria limbii slovace Sub acest titlu ziarele opozante atacă pe Széll, pentru-că a nimicit hotărârea congregației comitatului Turóc care oprise pe slovaci a vorbi în congregație slovacește.

Széll a procedat legal, ear ziarele care-l atacă pentru aceasta, în chip indirect îl îndeamnă să calce legea. Eată ce face șovinismul.

Consistorul Diecesei Aradului este convocat la ședința plenară pe 5/18 Maiu a. c. la orele 9 a. m.

OBIECTELE:

1. Notificarea prezidiului despre introducerea în scaunul episcopesc.
2. Depunerea jurământului din partea asesorilor nou aleși și realeși.
3. Disponerea predării fondului înstruct la mâinile episcopului respective economului lui.
4. Chestiunea directorului dela institutul pedagogic-teologic.
5. Promulgarea concluderilor Sinodului eparchial din 1903 și luarea măsurilor pentru executarea lor.
6. Alte eventuale obiecte.

LA ROMA...

Congresul latin. Capitolul.

Mercuri (15 Aprilie) la orele 10 s'a deschis în sala Orașilor și Curiașilor dela Capitoliu Congresul latin. Am urcat treptele cu oare-care evlavie; imi aduceam aminte, că loc mai sfânt abea există pentru noi, cari ne tragem originea dela Romani. Știăm apoi, că avem să-i vedem și să ascultăm vocea bărbaților distinși din întreaga lume latină.

Adevărul e, că Români au fost de altfel bine reprezentați: făceam două treimi din totalitatea congresiștilor. Și tot oameni culti: profesori, medici, ofițeri, advocați, etc.

Un aier sârbătoresc îi domina pe toți.

Și jumătate oră, până să se deschidă congresul, căutam să cunoaștem cel puțin numele celor pe cari îi vedeam așezați în frunte. Erau, între alții, ca ceva exotic, și ambasadorul Chinei și secretarul său, în caracteristicul lor costum și cu inevitabila chică de vre-un metru și jumătate lungime.

Uriți la chip, dar cu ochi vii, inteligenți.

Din lumea diplomatică mai era Nicolae Fleva, ministru reprezentant al României și mulți alți membri ai corpului diplomatic. Tot în șirul întâiu era și generalul maghiar Türr István, pe care-l cunoașteam dela Bruxella. Bêtrân voinic încă, înalt și cu mustăți mari.

Am dat în vorbă cu profesorul Alimentî Ugo, care se ocupă și cu literatura română. Lăuda mult entuziasmul nostru și căuta să se informeze asupra unor lucruri din România și Transilvania. Nouă, celor din statul ungar, ne zic »Rumeni iredentisti«... I-am explicat rostul luptelor noastre, dar el ținea una și bună: e drept, e o datorie chiar, să luptăm pentru unitatea politică. Așa au făcut și Italienii... Ei ne aprobă!

Cuvântul de deschidere al congresului l'a rostit prințul de Colonna, primarul cetății eterne, cum se zice. L'a urmat apoi ministrul de culte. Nassi. Amândouă au făcut apologia ginții latine, care a moștenit și dezvoltat mai departe cultura elină, cunoștința de carte lumii întregi, întemeiend așe-

zăminte cari până în ziua de azi sunt admirate.

Atât primarul Romei cât și ministrul de culte al Italiei au atins apoi coarde cari au stors lacrimi îndeosebi Românilor. Au vorbit adică de suferințele mari prin cari au trecut popoarele latine, de gloria lor pe câmpul de luptă, de știință și arte, și au protestat cu demnitate că seminția latină ar fi în decadență.

Nu — a zis primarul Romei — decadență nu poate fi când conștiința de rasă e atât de viue în noi, când chiar cea mai îndepărtată fiică a Romei, neamul din Curpați și dela Dunăre, adică Români, aleargă din așa mare depărtare și cu atâta dragoste spre leagănul obârșiei noastre comune...

Salve de aplause au acoperit cuvintele tinerului primar și patru neamuri: Italienii, Francezii, Portugezii și Spaniolii erau cari făceau această manifestație de dragoste pentru Români.

A vorbit apoi Chaumièr, ministrul de culte al Franței, care în vorbirea sa a atins chestia unității popoarelor latine, atât luat fiecare în parte, cât și pe toate împreună.

Nici un popor, cu atât mai puțin

cele ce se trag dintr'o seminție mare, care a stăpânit lumea, nu se poate socoti că dă îndărăt, câtă vreme nici nu și-a ajuns încă mărirea desevșită. Într'adevăr, Italia abea-i unită de câte va decenii și Franța are frați înafară de frontarii. Chiar sârbătoarea aceasta, congresul latin, este o viue dovadă de vitalitatea noastră și de nestrămutata noastră dorință de a da tot înainte, ceea-ce, fără îndoială, se va ajunge mai cu înlesnire desvoltând între frați spiritul de solidaritate, isvorit din conștiința unei origine comune...

Vorbit-a apoi cu multă dragoste pentru Români Angelo De Gubernatis, cel care a pus la cale congresul și care vieața sa întregă a luptat pentru apropierea neamurilor de origine latină și care în »Voci latine« a scris cu atâta căldură despre Români încâtușăți.

Ear în numele Românilor a cuvântat profesorul universitar Grigore Tocilescu, arătând pe larg cum neamul român este legat de Roma și câte am câștigat noi dela poporul de pe malurile Tibrului, cum, când se discuta existența și independența statului român, Italia, sora mai mare și mai tare, ni-a întins mână de ajutor. Conștii

Cuvântarea lui D. Ollanescu-Ascanio

rostită cu ocazia inaugurării statuii lui C. A. Rosetti.

În numele Academiei Române salut cu adânc respect imaginea venerată și neperitoare a lui C. A. Rosetti. Însărcinarea de a lua cuvântul în numele acestei înalte instituții de cultură, la solemnitatea de astăzi, este nu numai o onorătoare îndatorire, ci și privilegiul unei pioase manifestațiuni, din partea mea pentru ilustrul cetățean, amic și camarad de oaste al tatălui meu.

Fie ca prinosul de laude ce-l voi aduce să se înalțe până la dînsul, în locul fericirii de veți, ca duioasă mărturie a nemărginitei admirațiuni ce-l păstrăm și a fiecei iubiri ce din copilărie i-am purtat în inima mea.

Activitatea binefăcătoare a lui Rosetti a fost răspândită în toate direcțiunile și strălucirea numelui său a fost legată de mai toate înălțăturile întreprinderii ale vieții noastre publice. A lumina poporul, a-l călăuzi către bine și a-l da puțință să lucreze singur pentru propășirea și înălțarea lui, prin libertate și prin neatarnare, acesta a fost idealul către care și-a îndrumat el munca și jertfele, acesta poate fi înțelesul profetic al cuvintelor: Luminează-te și vei fi! Voiește și vei putea!

A fost dar firese lucru ca luptătorul pentru desrobirea neamului și pentru libertatea gândirii, purtătorul făcliei culturale, apărătorul dreptelor și măndrelor obiceiuri, iubitorul de frumos și de adevăr, să fie și sprijinitorul luminat al limbii strămoșești, care în armonioase strofe îi înfripase primele dragi vedenii, primele duioase simțiri ale iubirii.

El fu cel dintâiu, care propuse înființarea la noi a unei societăți literare, din care avea, mai târziu, să iasă Academia Română de astăzi.

Într'adevăr, la 1866, fiind ministru al cultelor și al instrucțiunii publice, Rosetti adresează consiliului de ministri un referat inspirat de cele mai călduroase și mai înalte idei și simțăminte cu privire la limba și literatura românească:

„În mijlocul preocupărilor de reforme regeneratoare ale țării — zice el — nu trebuie să uităm ceea ce datorim limbii și literaturii noastre naționale. Limba poporului român, eterna dovadă a latinității țării noastre, reclamă imperios cultul său, sub pedeapsa de a nu mai putea servi de vehicul cugetării naționale în noua sa dezvoltare... Istoria ne arată cât sunt de mari influențele limbii, influențele literare asupra spiritului și a însuși caracterului

național. Există o legătură întinsă și indistructibilă între cugetare și expresiunea ei externă. A regula, a fixa, a stabili aceeași expresiune și formă externă, este regula și a da stabilitate însăși cugetării!“

Pentru aceste considerațiuni, propune formarea unei societăți literare, cu membrii din toate provinciile locuite de Români, pentru a da țării, într'un timp cât mai apropiat, „cele două mari coloane ale templului său literar: Gramatica și Glosarul limbii; fiindcă, insistă el, gramatica și dicționarul dorit, nu trebuie, nu pot să fie al unui dialect român numai, ci gramatica și dicționarul obșteștei limbii române“.

Așa fiind, Locotenentul Domnesc de atunci aprobă și promulgă la 12 Martie 1866 Regulamentul pentru formarea societății literare române, propus de Rosetti, a căreia misiune se statornicea prin art. I:

- De a determina ortografia limbii române.
- De a elabora gramatica limbii române.
- De a începe și realiza lucrarea dicționarului român.

Societatea se compunea, de-oamidă, din 21 membrii, luați 3 din Moldova, 4 din Muntenia, 3 din Transilvania, 2 din Banat, 2 din Maramureș, 2 din Bucovina, 3 din Bucarabia și 2 din Macedonia.

Societatea era subvenționată de Stat și n'avea drept de a primi legte și orice ofrande. Prima ei întrunire fu fixată la 1 August 1866, sesiunea avînd o durată de cel mult 2 luni.

Prin decretul din 22 Aprilie și 11 Iunie următor, Rosetti propuse și Locotenentul Domnesc să nume pe primii membrii ai acestei societăți, luați din părțile locuite de Români, afară de hotarele țării noastre. Cităm printre aceștia pe Alexandru Roman, pe Cipariu, pe G. Beriu, pe Mocsonyi, pe Babeș, pe Alex. Hurmuzaki, pe Al. Hasden, pe Cavalierul Stamate, pe Caragiani.

Din cauza epidemiei de holeră ce bântuia țeara, prima sesiune a societății fu însă amînată pentru 1 August al anului următor, când prin decretul dela 2 Iunie și 20 Iulie, propuse de dl Brătianu, se și făcură numirile membrilor din Moldova, și anume: V. Alexandri, C. Negruzzi, V. Alexandrescu-Ureche și Nicolae Ionescu, și din Muntenia: Ioan Eliad Rădulescu, A. Treb. Jguriu, C. A. Rosetti, I. Masim și Titu Ionescu.

Societatea literară română fu inaugurată în mod solemn la 1 August 1867, de către Stefan Golescu, ministrul de externe, înlocuind pe Dimitrie Brătianu, ministrul instrucțiunii publice, împedecat, și de atunci și-a urmat în mod periodic, dar

regulat, ședințele sale, până ce prin legea din 29 Martie 1879, fu deslăsată Institutul Național cu denumirea de Academia Română.

Merita ei însă, ca și a societății literare din care egise, rămăsese tot: cultura limbii și a istoriei naționale, a literelor, a științelor și a frumoaselor arte. Ea formează un corp unic compus din trei secțiuni: literară, istorică și științifică, ear numărul membrilor îi fu sporit dela 21 la 36.

Rosetti dar este întemeietorul Academiei române și ca atare el are drept la prinosul recunoștinței și al admirațiunii tuturor Românilor, Academia fiind eterna reprezentantă a cugetării și a simțirii române. Ea este locul de înfrățire, prin munca cinstită și desbrăcată de orice interes sau pasiune personală a tuturor elementelor culturale, a întregii activități intelectuale a celui mai înțelept monarch, a celui mai ilustru căpitan, Carol I. regele României.

C. A. Rosetti a fost membru al Academiei și chipul său vioiu și expresiv e expus în galeria ilustrațiilor nostri colegi, tinerii din viață nu numai doar că în vremuri prielnice a pus temelia institutului nostru național de cultură, ci și fiindcă avea drepturi și merite personale îndestulătoare pentru aceasta.

În adevăr puținii au fost la noi aceea, cari s'au dat din frageda pruncie la cultul frumosului mai cu ardoare decât dînsul.

Măcelul dela Șepreuș.

— Corespondință particulară. —

Ideile socialiste, despre cari se vorbește mult acum și printre românii din comitatul Aradului, absolutaminte n'au avut nici o influință asupra mersului alegerei de jude comunal în comuna Șepreuș, în templată la 7 Maiu 1903. Nu, cu a'ata mai vîrtos, că și unul și altul, dintre candidați sunt din poporul de rând, care nu are, barem până acum, nici în com. nici în mînașă cu societății, pe care nu cunoste, dar cari se silesc a ocupa ter. și între românii din comitatul nostru.

Alegătorii de jude, cu foarte puține excepțiuni, între cari sunt a se înțelege vre-o 5—6 proprietari mari, câșt-va jidovi sfârșari și meserieși, sunt toți români țărani avînd între ei un proprietar român, doi preoți și doi învățători. Notariul comunal încă e român. Este ușor de înțeles, că gruparea acestora în patru de nume de vechiți socialiste n'a putut fi înființată, deci erona s'a scris când măcelul cumplit dela Șepreuș s'a pus în cărua socialismului, prezentînd pe blînzii și bruiți nostri români, ca pe niște fără sîlbașice, contra cărora — sfînte Doamne, nocenta de administrație și buna jandarmărie ar fi fost silită să se aperse cu armele.

Pêrv Florea Lica, omul notariului co-

munal Ioan Petruș și al puținilor proprietari mari străini de neam și limba noastră, servește comuna în calitate de jurat, în calitate de jude procesual, mai apoi în calitate de jude comunal, cam de 16—18 ani. Despre acest om, nu știu cu drept ori pe nedrept, mai multă imensă a locuitorilor și a alegătorilor susține, că este un om brutal, rău, periculos, amenințător, de aceea lor nu le trebuie odată cu capul. Se zice mai departe despre dînsul, că ar fi voit să influințeze asupra reprezentanței comunale, ca aceasta să cumpere domeniul lui Rozvány József din Șepreuș, care este foarte slab, pămînturile aparținătoare sînt rele, cu aproape preț întreg și plane pe seama foștilor urbariașiști, eară prețul să se plătească dintr'un împrumut, ce s'ar lua dela cutere bancă pe pînănatul comunal al tuturor locuitorilor foștilor urbariașiști. Că Pêrv Florea Lica a lucrat în această direcție, să știe și de acolo, că reprezentanța comunală în vara anului 1902 cu o mică majoritate l'a întrepunerea judeului, a hotărît să cumpere numitul dominiu cu un preț relativ foarte mare. Hotărîrea aceasta însă apelîndu-se, s'a nimicit, eară chestia cumpărării dominiului prin reprezentanța comunală s'a luat dela ordinea zilei; se susține însă în comună, că Pêrv Florea Lica ar fi asigurat, — nu știu cum, — pe cel interesat, că „grija lui“, totuși va fi silită comuna să cumpere domeniul domnului Rozványi.

Că pentru acest serviciu, ori din alte motive dl Rozvány József este foarte mare protector a lui Pêrv Florea Lica, e adevărat. Cealaltă proprietari străini încă își pun carul în petri pentru dînsul, căci — zic dînsii — este om energic, ceea ce după-cum susțin toți locuitorii, este și adevărat, dar după-cum toți locuitorii vorbesc în sensul, că ori-ce ar cere cutare „domn“ dela jude, plane cănd stă în față cu un biet țeran, totul se împlinește după pofta „domnului“. Afară de aceea se mai susține despre dînsul, că pe când față de țerani, adică față de semenii săi, este aspru, „domnului“ le sărută mîinile.

Toate acestea nu vor fi în faptă poate tocmai așa, dar e adevărat, că poporul se ferește de dînsul cât poate, și aceasta o știu și marii proprietari și domni dela administrație.

O știu și eu din experiența proprie, că atît e de tărăitor înaintea domnilor, încât cînd vorbește cu dînsii ca să le între în voe, fiindcă numai românește știe, limba română încă o vorbește stricat ca și el, d. e.: „așa spune io la el mîria sa, se face el pofta la mîria sa“.

Cam pe la anul 1900 Pêrv Florea Lica a fost jude procesual în Șepreuș, eară jude comunal a fost Matea Petru, un vîr primar al dînsului, cu care — după-cum susține poporul — la inițiativa proprie s'a bătut la casa comunală, pentru care faptă luând în considerare și împrejurară, că se presenta beat la casa satului, judecătoria administrativă cu sentința sa adusă în 12 Aprilie 1901 l'a amovat.

Acest om amovat, în urmarea puter-

de latinitatea noastră și de binele ce l'am avut dela Roma, Românii au venit în număr mare să-și depună omagiile. A presintat apoi, ca dar din partea Românilor, spre a se păstra în muzeul dela Capitoliu, o statuie în bronz care închipuește pe o Româncă îmbrățișându-se cu o Italiancă.

Scena a fost de nedescris și toate căpeteniile Italiei, prezente la congres, s'au grăbit să strângă mîna vorbito-riului român.

Au vorbit apoi reprezentantul francezilor provençali, al Italianilor din Argentina (America) ear un profesor italian a salut congresul printr'o odă scrisă în limba latină.

Generalul Türr a salut și el congresul, spunînd că solidaritatea între neamurile de aceeași rasă este un pas puternic spre pacea binefăcătoare dorită de întreaga lume cultă... A făcut elogii culturii romane... În ce calitate a vorbit, a rămas un mister. Cert e numai, că desi de jumătate secol trăiește printre italieni, accentul și l'a păstrat — neaoș unguresc!

Pentru celelalte ședințe ale congresului s'a ales sala Bernini.

Pe lângă însemnătatea sa istorică, care datează încă de pe vremea lui Tarquiniu Priscu (al 5-lea rege al Romei, 615—577 n. de Ch.) deoarece încă d'atunci această culme a Romei fusese aleasă ca loc de întîlnire a înțelepților patriei, Capitoliu azi presintă interes prin faptul că aici este acum primăria. Ș'anume în palatul numit senatorial (din mijloc), zidit sub Bonifacio IX (1389—1404).

Scările cari duc în palat, fântîna, din față, făcută sub Sixtus V (1585—1590) statua Minervei (din marmură albă găsită la Cora), statuete cari presintă Nilul și Tibrul, dar mai ales statuia în bronz alui Marcu Aureliu (pedestalul e desenul lui Michelangelo) ce sunt aici, numai admirare pot produce.

În dosul acestui palat este Ripa Tarpeiană, de unde erau asvîrliți criminalii (și peste drum, în vale, Forul Roman).

În aripa stînga și dreapta (două palate superbe, cel din stînga zidit sub Clemente XII) sunt muzee și galerii de tablouri... Capo-d'operele nu numai ale marilor maestri italieni, dar și ce s'a găsit dela Elini.

Mai ales sala în care s'a deschis congresul este magnifică; picturi murale de Arpino: Romul și Remul găsit de păstori, Răpirea Sabinelor etc., apoi trei statui: Urban VIII de Bernini, Leon X, de Giacomo del Duca și a treia (în bronz) Inocentiu X de Algardi.

Și celelalte săli tot așa. Țin să amintesc sala în care se ține consiliul comunal. Simplă, vîruiță alb, dar în zid, pe lespezii de marmură, inscripții, pagini glorioase ale Italiei unite; tot aici sînt busturile regilor Victor Emanuel și Umberto și ale marilor bărbați de stat și eroi Cavour, Sella și Garibaldi. În sala vecină (mai mică) în dulapuri de sticlă sînt steaguri, coroane și alte relicvii scumpe, daruri în onoarea celor cari la 20 Septembrie 1870 au contribuit cu brațul și chiar cu viața lor, ca Roma să fie a Italianilor. Între aceste lucruri se păstrează și drapelul dăruit de Românii cari, înainte cu trei ani, sub conducerea regretatului Urechia, au încoronat Columna lui Traian.

Russu Șirianu.

Încestinarea unguirilor, ducatele din stînga Donării, ritul răsăritean.

De George Ciuhandu.
(Urmare).

Ba mai mult chiar. Stefan fu cel ce suferi ca călugării grecești să funcționeze în regat încă și după căderea lui Achiuș, numai căt că-i strămută din cetatea Murășana — urbis Morisena — dînd aici terenul exclusiv episcopiei apusene din înființate.

Tot același Stefan fu cel care, cum se vede, a încăput bine între hotarele țării sale cu diversele elemente etnice, din cari i-se constituia regatul. Sfîntul Stefan nu a avut parte de spasmurile șovinismului moderu; altcum nu ar fi enunțat: Regnum unius linguae turpe et imbecillium est.

Dacă ținem cont de aceste două consideranțe și în genere de referințele timpului de atunci, apoi ajungem la ideea că cel puțin la înființarea regatului unguresc au fost românii aici (ceea-ce nu noi o negăm), și că au primit dela Stefan chiar și drepturi. Așa s'ar esplica de ce în revoluția cea mare din anul 1437, al căreia teatru fusese mai vîrtos partea superioară a Tran-

nal și a proprietarilor mari, cu cari proto-pretorul Csukay este prieten de cruce, la alegerea de jude efectată în Seper și la 17 Ianuarie 1902 a fost candidatul și contra lui Mihaiu Incicau, omul poporului, a fost ales.

Această alegere s'a apelat, pe motivul că alegerea nu s'a ținut în ziua de drept, ci în alta zi, că o parte mare din voturile date lui Mihaiu Incicau, prin abuz s'au scris pe partea lui Perv Florea Lica și că nu demult fiind amovat din postul de jude procesal pentru beție și bătaie nu poate fi admis la candidare.

Abia în 1 August 1902 s'a nimitit alegerea pe motivul că nu s'a ținut la timp, eară partea a doua a jalbei, unde e vorbă că voturile s'au însemnat rău, a rămas și până azi necercetată.

Urmarea legală era, că Perv Florea Lica nimitindu-i-se alegerea nu se îndepărtat din scaunul de jude numai decât, dar nu l-a îndepărtat nimenea, ci pe motiv că dinoul a apelat mai departe, l-a suferit administrația în slujbă până în 20 Martie 1903, când deși sosise hotărârea de nimitire și dela forul suprem, numai la speciala rugare a locuitorilor a fost susnumitul Perv Florea Lica delăturat dela funcția de jude comunal.

Alegerea apoi a fost deșeptă în ziua pe 6 Maiu, contra căreia fiind 6 Maiu zi de sărbătoare românească, poporul a recurs, după aceasta s'a pus terminul pe 16 Aprilie, eară după aceea s'a publicat acest termen, nu știu pe ce motive, s'a revocat de nou, și s'a pus alt termen pe 7 Maiu.

Suntem dară în 7 Maiu, în ziua alegerii.

Înainte cu 2 zile de alegere s'a dat poruncă cu toba prin sat, să se prezinte alegătorii la casa comunală, unde se va ține alegerea, fără bătaie, ori a'fel de rasim. Bietul popor a ascultat, s'a prezentat numai cu mâinile goale și a votat, respective e așteptat să voteze.

În tot decursul votării Perv Florea Lica s'a susținut între jandarmi; sunt o mulțime de martori, cari afirmă, că Perv Florea Lica în continuu a provăzât pe jandarmi cu țigări și că le arăta cu degetul pe aceia, cari în urmă au fost împușcați. Primpretorul Csukay a numit de president al comisiei pentru adunarea voturilor chiar pe proprietarul Rozvány József, care e cel mai odios om înaintea poporului, nu știu, pentru-ca prin aceasta să năcăjească poporul, să arete lui Rozvány prietinie, ori de ce, destul că proto-pretorul s'a retras apoi cam în chilă a treia dela locul de votare.

În decursul votării s'a dezvoltat o mare energie în favorul lui Perv Florea Lica, înosebi din partea notarului și a scriitorilor deusului, cari să folosau de toate mijloacele pentru a-și alege omul, deși notarul bine a știut, că poporului nu-i trebuie omul lui, odată cu capul.

Poporul aștepta în liniște. Cam pe la 1 oară, după cum s'au bîrbașit de încredere, presidentul Rozvány József, văzând că nu mai vin votanți, a declarat votarea de încheiat și s'au arucat de numărărea voturilor, a căreia rezultat a fost, că Matea Iosif, candidatul poporului a intrunit cu 3

voturi mai multe, decât contrarul său, favoritul domnilor, Perv Florea Lica. (La noi s'a strecurat greșal de tipar, publicându-se că Perv Florea Lica intrunit majoritatea. R. d.)

Văzând Rozvány aceasta a dat cu pumnul în masă și dinpreună cu scrietorul Beján a strigat: „dacă are Matea Iosif cu 3 voturi mai mult, trebuie să continuem votarea!” După aceasta bărbașit de încredere spunând președintelui că deoarece ce deusul votarea a declarat-o de încheiată, ei nu mai asistă la altă votare, ei se retrag, după cum s'a și întemplat, ducând știrea afară, că Matea Josif a învins cu 3 voturi.

În lăuntru înțelepciunea proto-pretorului și alui Rozvány a aflat, că votarea mai trebuie continuată 10 minute.

Suciu Mihaiu a Liți, om de frunte și membru în representația comunală, altcum partisan de alui Matea Iosif, care în tot decursul votării a fost de față și a văzut: s'forțările ce să fac în interesul lui Perv Florea Lica, a văzut că mulți votează cu fidule, despre cari să afirmă altcum că ar fi fost plenipotință dela veduere, dară falsă. S'a dus la proto-pretorul Csukay, i-a spus ce a văzut și, când a înțeles că cu țidulile să votează în locul veduvelor, la întrebarea pusă, proto-pretorul Csukay i-ar fi zis: „dacă aveți și voi vătave, aduceți-le să voteze”.

Bietul om a înțeles verbal cele spuse, și s'a dus printre jandarmi, să cheme pe ved. H n; Sofie și Pătraș Ileană ca să voteze.

Când Suciu Mihaiu a Liți s'a reținors să intre în cancelărie, unul din jandarmi cu sulița puștel l'a împuns în piciorul stâng și i-a sfirțicat cu o mână aripa dreaptă a cojocului. Suciu Petru, feciorul lui Suciu Mihaiu a Liți, care era în nemijlocită apropiere de tatăl său, și despre care să susține, că Perv Florea Lica l-ar fi fost arstat jandarmilor cu degetul, a zis: „ce faceți cu tata, dați-i pace, că e om bătren” și tot odată a prins de tatăl său și-a dat cu din sul în lături smăncindu-l de sub sulița puștel, care de faptu pe bătrenul l-a rănit numai ușor. Suciu Mihaiu a Liți s'a urcit apoi pe trepte să intre în cancelărie, dar abia ajuns pe ambit și desmețicit un pic s'a uitat în lături, auzând grozave pușcături când a văzut pe fiul său Suciu Petru împuns cu sulița în foale și pușcat de două ori, căzut la pământ și dându-și sufletul; astfel s'a comandat foc asupra bieților țărani fără nici un motiv.

Martori, toți oameni de cinste și de omenie, cari au fost în nemijlocită apoi pierde de cele întemplate spun, că nici Suciu Mihaiu a Liți bătrenul, nici Suciu Petru fiul, nici nimenea în lume nu s'au prins de sulițele, ori puștile jandarmilor, nu i-au atacat, nu i-au insultat, cu un cuvânt nu le-au făcut nimic; bietul popor nici măcar prin vorbe nu s'a purtat provocător, dară era și imposibil să fie provocător între atâtea puști, când bine știu, că ei nu au la sine nici măcar un surcel.

S'a cîntinat un măcelul, după cum știți fiind mulți pușcați în spate.

E de observat, că cei pușcați sunt și au fost oamenii cei mai buni, cei mai pațnici și cei mai de treabă în sat.

Este adevărat, că toate fereștile dela

casa comunală s'au spart, dară nu este adevărat, că le-a spart poporul, de cătră turia poporului, deosebi înainte de ce s'au întemplat omorurile înforțare, domni și jandarmii s'au putut petrece cum le place, căci nimenea nu s'a atins de ei nici cu fapta, nici cu vorba.

Fereștile le-a spart o biată fată mare în desperarea ei, și anume: fiind biată fată la plivit, încă acolo, a auzit, că jandarmii au împușcat și omorât pe tatăl său. De acolo biata fată cu o suflare, a venit în sat, unde la casa comunală i-a spus, că tatăl său zace în curte mort de puștile jandarmilor.

Biata fată a voit să intre să-și vadă pe tatăl său mort, tirănia domnilor însă nu i-a permis, de aceea dînsa în desperare, cu mâna proprie a spart toate fereștile dela casa comunală, ear după aceasta „domni” i-au dat voe să vadă cadavrul tătâne său.

Între acestea și astfel a succes patronilor lui Perv Florea Lica să-și aleagă protegiatul de jude cu majoritate de trei voturi, despre care să susține, că se întemeiază în faptu pe plenipotințe false de ale veduvelor, și care majoritate este scaldată în sângele nenorocitelor victime. —

NOUTĂȚI.

ARAD, 11 Maiu n. 1903.

Cununia dlui G. Popovici, casier al „Victoriei” cu domnișoara Florica Serb, a avut loc Sâmbătă la amiază, în catedrala gr.-or. română din Arad. A celebrat preotul Traian Vașian, ear numi au fost dl Cornel Nicoră, avocat în Timisoara, cu doamna Georgina Rațiu. La cununie au asistat rudeniile și numeroși amici ai familiei mirilor. Toți au grăbit să felicite pe tinerii și pe fericiții lor părinți. Ne alăturăm urărilor de bine ce s'au exprimat.

Petrecere în casa națională din Arad. Din incidentul și în amintirea instalării noului episcop Ioan I. Papp, Duminecă în 17 Maiu st. n. a. c. „Asociațiunea națională pentru cultura poporului român din Arad — secțiunea meserieșilor”, arangiază o petrecere generală împreună cu reprezentațiune teatrală și concert, la care sunt invitați toți fiii și binevoitorii sărbătorii noastre episcop. Programul se va publica în unul din numerii viitori. Prețul de intrare: loc I. 3 cor.; loc II. 2 cor.; loc III. 1 cor. Invitări speciale nu se fac.

Numărul victimelor măcelului din Kigenev împotriva Ovreilor s'a constatat și oficios — cel puțin așa spun telegramele ce publică ziarul din Budapesta. Au

fost omorîți 45 Ovrei, greu răniți 86 ear răniți mai ușor 500.

Cercul Henry. Azi dimineață la orele 4 și 46 minute, a sosit la Arad trenul special al cercului Henry, conștând din 25 vagoane. Era o privileție imponentă colosul cu caii numeroși, trăsuri, șele, care cu rechisite etc.; de unde se poate convinge ori-și cine că cercul corespunde reputației, ba poate o și întrece.

La 10 minute după sosirea trenului 120 persoane erau ocupate cu descărcarea vagoanelor, după 15 minute toți caii, și elefantul uriaș erau pe cale spre piața Boțco însoțiți de nenumeroși copii curioși.

Deja se lucrează la aranjarea cercului, 35 de bărbați sunt ocupați cu acest lucru, și până la orele 4 după masă cercul era deja construit; și e de însemnat că după sistemul Barnum numai cu deosebire cu locurile de șezut vor fi comode. Grajdurile sunt compuse din 90 de cai nobili și din elefantul uriaș. Cercul dispune și de o orchestră particulară și e iluminat electric. Deschiderea va fi la orele 8 fix, seara. Pentru comoditatea publicului tranvaiul va circula până după reprezentație. Biletele se pot lua în librăria Klein. Cercul va sta numai 12 zile în Arad, ear de aici se va duce la Oradea-mare, Debrețin, Cașovia etc. și Budapesta, și Viena. Joi în 14 Mai va fi la orele 4 d. a. o reprezentație pentru copii și elevi.

Sperăm că on. public se va grăbi să viziteze acest circ mai ales că în curând nu i-se va da ocazia să poată avea o asemenea distracție în orașul nostru.

Președintele țării în „Internatul de băieți români”. Citim în „Deșteptarea”: 8 Mai n. c. la orele 4 d. a. președintele țării principele Hoher lohe a vizitat internatul de băieți români din Cernăuți, primit fiind de comitetul „Societății pentru cultură” în fața cu președintele dl consilier D. cav. de Bejav. Principele Hohenlohe a vizitat condus de d-nul cons. Bejav, și directorul internatului prof. Baliga, toate ubicațiunile internatului și a publicat în unul din numerele sale de bine condus institut cultural și de creștere cum este internatul pentru băieți români. Când principele a fost în spectarea, tocmai soșiră băieții dela școală, și se postară cu toții în șir în curtea internatului, întimpinând pe principe cu sărbătorile de sărbătorii. Principele s'a oprit înaintea lor și mulțumindu-le li-a adresat cuvinte calde, îndemnându-i să se arete mulțumitori pentru jertfele ce se aduc pentru luminarea și creșterea lor; ei să le respătească prin muncă și siguranță în studii, asigurându-și viitorul lor, ce-ce va fi răsplăta ceal mai mare pentru acel ce jertfesc și îngrijesc de ei și educarea lor. În strigătele de „trăiască” ale băieților principele a părăsit internatul, asigurând încă odată că este foarte mulțumit de cele văzute în internat și că va da tot spriginul pentru susținerea unui institut cultural și de educațiune atât de însemnat cum este internatul Francisc Iosefin de băieți români.

Candidat de avocat, în calitatea asta pe 21 Maiu s'ar angaja în cancelarie advocațională. Adresa: V. Papp, Budapesta V. Sziget utca 17 II. 10.

Cătră onor. nostri abonenti!

Rugăm pe toți onor. nostri abonenti să binevoiască a-și înoi la vreme abonamentele. Ne adresăm însă mai ales cătră domni restanțieri cu rugarea, să binevoiască a-și achita cum mai în grabă restanțele, ca să nu fim siliți a sista expedarea foil la adresa lor.

Adm. „TRIB. POP.”

Red. respons. Ioan Russu Șirleanu. Editor Ausel Popovici-Barclanu.

slăvaniei până pe la Cluj și Turda, românii, spre a documenta atât vechimea lor în țeară cât și drepturile, dar succesiv violate, se provoacă tot la drepturile căștigate dela Stefan, — așa-dar la drepturi mai vechi decât bula de aur dată la 1222 aristocrației ungurești, și decât cea dela 1224 dată sașilor. „Valachi provocant ad instrumentum S. Stephani regis, in quo de sui immunitatibus agatur”.

După aceasta scurtă deviere ce de sine s'a impus, să ne întoarcem însă la obiect.

De oare-ce malul stâng al Dunării a putut sta la tot cazul în mai des contact cu teritoriul bulgaro-român, vecin, decât cu îndepărtatul Bizanț, și de oare-ce legăturile erau mai firești și mai explicabile și ca private prin prisma referințelor etnice (ca locuite de același element, Români și Slavi) și politice (raportul de vasalitate de până la finea veacului IX), e lesne de înțeles: cum s'au putut introduce și păstra

instituțiunile de organizațiune, slavice în orginea lor, în viața poporului nostru, și chiar și limba slavonă în biserică și administrația de stat până târziu, peste multe veacuri.

Din considerațiile din în premerul alineat, precum și din faptul că îi vedem apoi cătră finea veacului X și începutul celui al XI pe unguri luptând alături de greci contra româno-bulgarilor, între cari se așezaseră ucenicii sfântului Metodiu, vizitorul culturii slavone, după gonirea lor din Moravia — ne apare a fi din destul de clar: de o parte, de ce mai ales la unguri, și încă pe timpul lui Stefan deja și poate mai mult în jumătatea de apus a regatului unguresc, se resimte de influința culturii grecești în mai mare măsură decât ceea-ce slavilor, în special a slavonismului — și de ce, de alta parte pe când pe la 1010 se scriau și documente publice în limba grecească în regatul unguresc, pe atunci teritoriul de est și sud al regatului unguresc se pare a fi fost mai deschis influinței bisericesti și culturale, venită din imperiul româno-bulgar!

Pentru că misiunile grecești de pe la jum. veac. X, probabil, vor fi putut să nu fie numai sporadice printre unguri precum s'ar părea din puținele mărturii istorice cunoscute, tocmai așa cum aceste misiuni,

pe lângă toate raporturile strinse dintre regele unguresc și împăratul bizantin, să fi fost mult mai puțin luate în seamă pe teritoriul românesc, decât ca ele să fi putut cuceri terenul deschis mai mult și mai firește slavonismului, care, afirmându-se în imperiul și biserică româno-bulgară — în administrație și în cultul dumnezeesc — trecu apoi ca limbă oficială și în administrația bisericăască și de stat a românilor din veacurile următoare.

Și acest fapt a putut fi determinat de raporturile politice și culturale ale timpului.

Orî cât a fost de superioară cultura grecească față de aceea a slavonismului, ea, în urma raporturilor politice, încordate dintre greci și româno-bulgari, a putut numai aversiune să întimpină la cei din urmă; de alta parte nici de altfel cultura grecească nu putea fi cunoscută pe teritoriul nostru în măsura în care era posibil să străbată aici influința slavonismului, care a susținut unitatea dogmatică de credință a celor două Maluri Dunărene și tot așa și tradițiile vechilor legături ale celor două popoare, români și slavii, în dreapta și stînga Dunării deopotrivă. (Va urma).

*) Există un document dela 1445 care se provoacă la un altul dela Stefan, primul rege unguresc, în care se zice că acest rege e confirmat pe românii în drept de ereditate în cnezatele Ozaj și Viso pentru meritul căștigat prin estermnări de păduri în munții Marmarăș și prin cultivarea acolora. — Acest teritor ar vrea istoricii unguri să zică că era ocupat și locuit de bulgarii lui Zalan, ducele dintre Dunăre și Tisa.

